

УДК 633.63:664:338.3

ПОЗИТИВНІ ЗРУШЕННЯ У РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО БУРЯКІВНИЦТВА

БОНДАР В.С.,

канд. ек. наук ІЦБ НААНУ

Одні карколомні стрибки ціни на цукор протягом одного сезону чого варті! А перепади реалізаційних цін на цукрові буряки? То вони відразу піднімались від 118,6 грн./т в 2004 році до 161,3 і 163,2 грн./т (без ПДВ) відповідно у 2005 і 2006 роках, то знову різко падали у 2007 році до 144,4 грн./т при собівартості 1 т коренеплодів 170,6 грн. А це, як відомо, збиток; і склав він по Україні сумарно 14,5 млн. грн., в той час як у 2005 і 2006 роках сукупний прибуток становив відповідно 15,6 і 16,3 млн. грн.

Буряководи миттєво відреагували на таке цінове «нововведення» скороченням посівних площ. Вже в 2007 р. посіви під цукровими буряками зменшилась на 227 тис. га, в 2008 р. – на 433,8 тис. га, а в 2009 р. – на 491 тис. га. І навіть підняття реалізаційної ціни в 2008 році до 173 грн. за тону та виплати державної підтримки в розмірі 750 грн. у розрахунку на 1 га не виправили становища в галузі – буряківництво залишилось збитковим. Це є свідченням того, що відновлення такого складного виробництва, яким є бурякове, зовсім не проста справа, що й показав 2009 рік – площа посіву під цукровими буряками була найнижчою за всі роки – 319,5 тис. га. Україна стала перед фактом дефіциту цукру власного виробництва, якого було одержано всього 1, 27 млн. т.

Аналіз засвідчив, що на внутрішньому ринку цукру України, крім цінової нестабільності та наслідків світової фінансової кризи, були недостатньо задіяні економічні механізми державного регулювання цукрового ринку. Він дедалі більше ставав тінювим, функціонував без чітких правил контролю, з великою кількістю посередників. Так, оптовою торгівлею цукром займаються не тільки приватні цукрові фірми й цукрові заводи, а й у значній мірі сільськогосподарські виробники, по-

Громадськість України вже звикла до виключно негативних характеристик та надміру критичних матеріалів у засобах масової інформації, присвячених висвітленню діяльності бурякоцукрового підкомплексу АПК. Особливо гострі й в'їдливі статті з'явилися в центральній пресі за останніх два роки.

І правду сказати, підстави для цього були надто вагомі, та вони є ще й досі.

стачальники матеріально-технічних ресурсів, фізичні особи та інші суб'єкти підприємницької діяльності. Тому не дивно, що грошові потоки галузі й основна маса прибутків перемістились зі сфери виробництва в сферу посередництва й комерції.

Таке становище не може надалі задовольняти не тільки виробників цукрових буряків і цукру, а й державу та суспільство в цілому. Тому в 2009-2010 рр. було прийнято цілий ряд організаційно економічних, нормативно-правових та інших заходів щодо виправлення становища в галузі, її стабілізації.

По-перше, була значно піднята реалізаційна ціна на цукрові буряки й цукор. Так, у середньому по Україні тону буряків у 2009 році закуповувалась по 409,9 грн. (без ПДВ), що сприяло різкому росту рентабельності виробництва цукросировини, яка за попередніми даними досягла 33-35%.

В 2010 році підготовлена, узгоджена й за всіма ознаками буде прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання в 2010 році коштів Стабілізаційного фонду для державної підтримки виробництва продукції рослинництва», згідно з якою виплати за вирощені й здані на переробку цукрові буряки в межах квоти «А» будуть дорівнювати 1000 гривень у розрахунку на 1 гектар посіву. При цьому 40% коштів має бути перераховано сільгоспвиробникам після обстеження посівів, а 60% – після завершення збирання врожаю й здачі коренеплодів на переробку при врожайності не нижче 300 ц/га із врахуванням базової цукристості 16%.

Верховною Радою України, Урядом України, Міністерством аграрної політики, НАЦУ «Укрцукор» та іншими зацікавленими відомствами здійснено ряд організаційних заходів та прийнято ряд юридичних актів щодо стабілізації розвитку галузі. Зокрема, з пільгового кредитування, ціноутворення на мінеральні добрива й паливо для сільгоспвиробників і цукрових заводів, упорядкування оптової торгівлі цукром та інших. Значна організаційна робота проведена в бурякосійних областях, що призвело до значних позитивних зрушень у галузі вже навесні 2010 року.

Однак, найбільш дієвим чинником у розвитку позитивних тенденцій у буряковиробництві України стала висока цінова кон'юнктура світового ринку цукру, що склалась в період 2008-2009 рр. і яка сприяла значному зростанню попиту на цей продукт.

Так, ціна білого цукру на світових біржах узимку 2010 року була понад 600 доларів за тону, ціна цукру-сирцю із тростини – близько 500 доларів за тону. Таких високих цін на світовому ринку цукру не було вже понад 30 років підряд.

І хоч ціна зараз спадає, експерти стверджують, що вона буде порівняно високою ще у 2011-2012 рр., тому не дивно, що цілий ряд сільськогосподарських виробників, вдало користуючись сприятливою ситуацією, вирішили розширити власне цукровиробництво. І ось маємо перші результати. На 19 травня 2010 року в Україні посівна площа під цукровими буряками зросла до 483, 5 тисяч гектарів.

Найбільші цукрові плантації в цьому році мають такі області:

Полтавська – 73,1 тис. га,
 Вінницька – 72,0 тис. га,
 Тернопільська – 55,5 тис. га,
 Хмельницька – 48,7 тис. га.
 Досить значні площі, однак далекі від наявних можливостей, мають:
 Київська – 40,8 тис. га,
 Черкаська – 34,0 тис. га,
 Харківська – 31,8 тис. га.
 Невиправдано згорнули виробництво цукрових буряків до мінімуму:
 Сумська – 14,1 тис. га,
 Житомирська – 12,3 тис. га,
 Волинська – 15,1 тис. га,
 Львівська – 12,9 тис. га,
 Чернігівська – 14,0 тис. га,
 Чернівецька – 3,7 тис. га, які в минулому були в числі передових регіонів інтенсивного бурякосіяння.

Окремо слід відзначити Рівненську область, яка поступово з року в рік нарощує виробництво цукрових буряків і може в недалекому майбутньому увійти до числа грандів вітчизняного бурякосіяння. В 2010 році тут засіяно цукровими буряками 31,5 тисяч гектарів.

Потрібно зрозуміти, що мова не йде про масове й повсюдне розширення посівних площ. Але ж можливості одержання врожайності 45-50 т/га в центральних і південно-західних областях набагато кращі, ніж у північних, східних та південних!

У зв'язку з розширенням посівної площі до 483,5 тис. га Україна в 2010 році при врожайності 35 т/га зможе накопати понад 16870 тис. т коренеплодів, з яких при переробці можна буде одержати понад 2024 тис. тонн цукру (16870 тис. т x 0,96 x 0,125). При граничному розмірі квоти «А» для внутрішнього ринку на 2010-2011 рр. 1892 тис. тонн, у країні може з'явитись експортний ресурс цукру в обсязі 132 тис. тонн, який із роками може бути нарощений.

Крім того, перед Україною відкриваються можливості й сприятлива перспектива експорту українського бурякового цукру в Російську Федерацію та інші країни СНД, так що планомірно відродження вітчизняного буряковиробництва якраз на часі.

Позитивним моментом у розвитку бурякової галузі є поступове, але не впливнне зростання врожайності цукрових буряків від 201,2 ц/га в 2004 році до 291 ц/га, 356,2 ц/га й 313,6 ц/га відповідно в 2007, 2008, 2009 роках, з яких 2009 рік був найбільш посушливим за останні 20 років. Це результат підвищення доз внесення мінеральних

добрив, концентрації виробництва цукрових буряків у кращих господарствах та агрохолдингах таких як «Астарт-Київ», група компаній «Мрія», «Райз», «Дакор», «Укррос» та інших, у яких сконцентровано 54,6% посівних площ і які займають 70% цукрового ринку України. Завдяки цим факторам у таких областях як Сумська, Полтавська, Чернігівська, Львівська, Рівненська одержано в 2009 році врожайність цукрових буряків на рівні 389-346 ц/га. Однак слід зазначити, що агрохолдинги поряд із позитивними результатами господарювання допускають цілий ряд проявів надмірної експлуатації орних земель; порушення сівозмін на користь прибуткових культур таких як соняшник, ріпак, соя, кукурудза; повну або часткову ліквідацію тваринництва та кормовиробництва, отже, і виробництва гною, що негативно впливає на родючість ґрунту; орієнтуються лише на закордонне насіння й техніку, а, головне, позбавили цукрові заводи права ведення агробізнесу.

Не всі господарства, холдинги, звичайно, підлягають критиці. Насущним питанням щодо їхнього функціонування є вивчення їхньої діяльності та розробка заходів щодо її удосконалення, недопущення перетворення їх у гігантські латифундії середньовічного типу.

Далеко не все ще в бурякоцукровому господарстві України приведено до норми. Суттєвого доопрацювання вимагає нормативно-правова база галузі, зокрема, Закон про цукор; вкрай необхідна програма розвитку бурякоцукрового виробництва до 2015 року та обґрунтування стратегії реформування на більш віддалену перспективу (до 2020 року). Не вистачає чітких і недвозначних регулятивів цукрового ринку, зокрема, таких як упорядкування оптової торгівлі цукром, економічного регулювання цін на цукор через Аграрний фонд, пільгового кредитування галузі, введення декларування цукру, розробка нормативно-правової документації, адаптованої до вимог СОТ, розробка програми модернізації цукрових заводів, відновлення при державній підтримці насінництва цукрових буряків, впровадження адаптивних технологій та інших.

Однак, важливо зрушити з місця. Як на думку автора, таке зрушення зараз саме відбувається і його потрібно розвивати й підтримувати.

РИНОК БУРЯКІВ І ЦУКРУ

**РОСІЯ ГОТОВА
 КУПУВАТИ
 УКРАЇНСЬКИЙ ЦУКРОМ
 З 2011 РОКУ**

Не так давно буряково-цукровою галузь України відносили до стратегічних. Але торік посіви цукрових буряків скоротились до катастрофічно низької позначки - 327,6 тис. га.

Чи поверне країна свій колишній статус цукрової держави?

Міністр АПК М.Присяжнюк вважає, що за 3 роки Україна може наростити посіви цукрових буряків, і збільшити обсяги виробництва цукру до 3-3,5 мільйонів тонн цукру по року.

Віце-прем'єр-міністр України Віктор Слаута також дає ствердну відповідь на це риторичне запитання. «Ми повинні відновити статус України як цукрової держави. – наголосив він під час зустрічі із представником дирекції Міжнародної організації по цукру. - І для цього сьогодні є всі передумови».

Так, посівні площі розширилися, у бюджет закладаються дотації в обсязі 1 тис. грн. на гектар цукрового буряка тим компаніям, які вирощуватимуть цю культуру 2010 р.. Така допомога, інші заходи державної підтримки галузі мають заохотити буряководів і здійснити істотний вплив на бурякоцукровий бізнес.

Одним із досить вагомих стимулів відродження галузі може стати й налагодження економічних відносин із РФ, зокрема, прогрес у перемовинах Москви й Києва з питань економічного співробітництва в галузі агропромислового комплексу, у т.ч. й розвитку ринку цукру, що намітився останнім часом.

Як заявила міністр сільського господарства РФ Олена Скринник, Росія, яка за статистикою щороку експортує біля 2 мільйонів тонн цукру, готова купувати український цукор, що виробляється із цукрових буряків. І в рамках засідання Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-Російської міждержавної комісії, що відбулося під головуванням Прем'єр-міністрів обох країн у м. Сочі, підтверджено наміри Росії купувати український цукор.

Микола Присяжнюк повідомив під час роботи прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів: на підставі спільних прогнозних балансів попиту та пропозиції вже в листопаді 2010 року буде розглянута можливість поставок бурякового цукру з 2011 року на територію Росії.

Цілком ймовірно, що будуть підписані й угоди. Але чи знайдеться цукор для їхнього наповнення?

Оглядач журналу «Цукрові буряки».